

Statsvetenskap PK

Handledare: Karl Magnus Johansson

Författare: Mattias Schulstad

Ett Radikalt Högerpopulistiskt Parti i Regeringen

En studie av FPÖ och dess valframgång i Österrike 1999

Abstract

Title: A Radical Right Populist Party in the Government; A study of FPÖ and its electoral success in Austria 1999

In this research paper I have interpreted and analysed how it is possible for a Radical Right Populist Party such as FPÖ (The Freedom Party) to obtain electoral success in the end of the last millennium. In 1999 they were elected into the national legislative parliament with 26.9% of the votes and participated in the Shüssel government from February 2000. I believe this is an extreme case study and my method is the so called Disciplined-configurative case study. I've conducted this study by using earlier published research and then dividing these old theories into three analytical categories. By doing this I hopefully came closer to understand the problem with FPÖ: s electoral success in a better way than before. The interpretation of the data was enabled by a structural theory-method and my findings were that the FPÖ used the rapid and macro-societal changes in an effective way by mobilising a great share of some strata that to some extent were of a cross-class nature in the Austrian electorate 1999. This was possible as a consequence of bad management by the conventional political parties (SPÖ, ÖVP) and their party-functionaries. Other findings were that the electorate system is crucial for the success of Radical Right Populist Parties such as FPÖ and that the Austrian party system was a match with its low threshold for parliamentary representation and its proportional electoral system.

Key words: Radical Right Populist Parties, FPÖ, Austrian domestic politics

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Problemområde	1
1.2 Syfte och Frågeställning	2
1.3 Tidigare forskning	3
2 Metod	5
2.1 Fallstudie	5
2.2 Metod för insamling och tolkning av materialet	7
2.2.1 Sammanfattning	8
2.3 Teorimetod	8
2.3.1 Strukturell Teori	9
2.3.2 Hur kommer det då att fungera?.....	10
2.4 Teori	11
2.4.1 Den politiska - analytiska kategorin.....	11
2.4.2 Den ekonomiska - analytiska kategorin	12
2.4.3 Den socioekonomiska - analytiska kategorin.....	12
3 Begrepp och Definitioner	14
3.1 Radikal Högerpopulism.....	14
3.1.2 Radikal	15
3.1.3 Höger.....	16
3.1.4 Populism.....	16
3.2 Österrike och FPÖ.....	18
3.2.1 Skiktens framväxt – 1848 fram till Första Världskriget.....	18
3.2.2 Efter Första Världskriget	19
3.2.3 Efter Andra Världskriget	20
4 Analys	22
4.1 Politiska kategorin.....	22
4.2 Ekonomiska kategorin.....	25
4.3 Socioekonomiska kategorin	28
5 Slutsats	32
5.1 Vidare forskning.....	33
5.2 Avslutande diskussion.....	34

1 Inledning

Varför växer högerpopulistiska, radikalt populistiska, högerextrema - och främlingsfientliga partier upp i västra Europa; en av världens rikaste regioner med en utmärkt demokratisk utveckling den senaste 60 åren?¹ Hur kommer det sig att människor, väljare och medborgare, går till vallokalen och lägger sin röst på en extremist – eller radikal högerpopulist? Radikala Högerpopulistiska partier (RHP-partier)², har precis som tidigare fascistiska partier, gynnats av *samhälliga förändringar*³. Skillnaden mellan den fascistiska – och den radikala högerpopulistiska partifamiljen, är att fascistiska partier gynnades av övergången till det moderna samhälle och RHP-partier har gynnats av utvecklingen till ett postmodernt, postindustriellt samhälle⁴. Men sambandet mellan samhällig förändring och RHP-partiernas framgång är inte intakt: Övergången från ett industriellt till ett postindustriellt gynnar inte RHP-partier per automatik. Det som däremot kan försvaras är tesen att RHP-partier inte kan lyckas utan samhälliga förändringar och det är också detta som denna uppsats kommer att uppmärksamma. Jag anser att detta är ett spännande, men också mycket komplicerat problem i och med att det är svårt att finna goda tolkningar eller förklaringar för detta problem som stämmer överens med dessa partiers utveckling i Europa. *Hur* kommer det sig att RHP-partier når framgång i vissa men inte i andra nationer? Det finns fortfarande ingen kanon i denna fråga, den forskning som behandlar detta fenomen behandlar frågeställningen på olika sätt med olika analyser, förklaringar och slutsatser.⁵

1.1 Problemområde

Min undersökning kommer att behandla problemområdet RHP-partiernas framgång genom att studera det österrikiska samhället och FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs). Några typer av samhälliga förändringar på den samhälliga makronivån i Österrike kommer att studeras för att få en ökad förståelse för FPÖ:s framgångar i Österrike med fokus på valet till det österrikiska parlamentet 1999. Om den samhälliga makroförändringen, övergången till ett mer postmodernt samhälle, är en rimlig förklaring till RHP-partiernas framväxt och relativa

¹ I denna uppsats kommer begreppet Radikala Högerpopulistiska Partier (RHP-partier) att användas för att beskriva det typ av parti som kommer att analyseras. Se avsnittet "Begrepp och Definitioner", sidan 13-17 i denna undersökning samt Kitschelt; 1995, 2005 samt Rydgren 2003, 2004 för en mer utförlig diskussion om begreppet.

² Rydgren använder begreppet Radikalt Högerpopulistiska Partier (RHP-partier) för att ringa in en specifik grupp eller familj av partier. Se en mer utvecklad diskussion under avsnittet "Begrepp och Definitioner" nedan.

³ Merkl, 2003: 24-25

⁴ Ignazi i Merkl, 2003: 147-148

⁵ Se diskussionen om detta under rubriken "tidigare forskning" nedan.

framgång; borde rimligtvis alla RHP-partier gynnas av de förändringar som samhället har gått igenom de senaste 20 åren. Men forskningen visar att detta inte varit fallet⁶. För att nyansera vad RHP-partiernas framgångar kan tänkas bero på - och därigenom skapa större förståelse för detta problem - har jag valt att studera FPÖ. Denna undersökning kommer att försöka beskriva - och skapa en större förståelse för hur FPÖ har lyckats så bra genom att använda tre analytiska kategorier⁷: Politiska, ekonomiska - och socioekonomiska kategorier som jag har utvecklat utifrån tidigare forskning som behandlar detta problemområde.

1.2 Syfte och Frågeställning

Med denna undersökning ämnar jag skapa en större förståelse för FPÖ:s framgång i det parlamentariska valet 1999. Jag kommer att använda mig av tre analytiska kategorier utvecklade från tidigare forskning i ämnet. Dessa är politiska, ekonomiska - samt socioekonomiska kategorier som jag har valt att studera då min tes är att det är nödvändigt att använda sig av olika teorier eller tolkningar för att förstå varför FPÖ har haft sådan framgång. Min frågeställning är: Hur kunde FPÖ vinna 26.9% av österrikarnas röster vid valet 1999?

Den politiska kategorin visar att vissa politiska system är mer gynnsamma än andra för att nya politiska partier ska bli invalda i det nationella parlamentet. Då det politiska systemet kan stå i vägen för, alternativt möjliggöra, att RHP-partier får representation i parlamentet är det av vikt att studera vilken typ av politiskt system Österrike har, och hur detta system kan påverka FPÖ:s framgångar. Medborgarnas åsikter om sitt politiska system, dess partier och representanter, är en annan viktig dimension att studera för att förstå RHP-partiernas möjlighet att mobilisera väljare. Varför skulle man välja att lägga sin röst på ett annat parti om man anser att det parti man röstade på i det senaste valet har gjort ett bra arbete?

I den ekonomiska kategorin används teorier som visar att RHP-partiernas framgångar bygger på att Västeuropa har utvecklats från en modern till en postmodern ekonomi⁸ och detta påverka möjligheterna för dessa partier att mobilisera väljare positivt. Jag menar att den postmoderna utvecklingen har fått flera olika implikationer i samhället. Vissa forskare hävdar att RHP-partier som FPÖ mobiliserar väljare på basis av dessa förändringar.⁹

⁶ Det finns i skrivande stund enbart två RHP-partier som sitter i regeringsställning i EU, och detta är i Österrike samt Italien och dessa partier är en del av kollationsmakten (Rydgren, 2004:17)

⁷ Denk menar att en analytisk kategori preciserar vilka objekt och egenskaper som studeras och jag har tolkat detta som att användandet av tidigare forskning i en undersökning är att man använder sig av teoretiska kategorier. (2002: 31)

⁸ Swank och Betz, 2003

⁹ Ignazi, 2003; Kitschelt, 1995, 2005; Swank och Betz, 2003; Kriesi, 1999

Ett syfte med denna uppsats är att visa hur samhälliga förändringar gynnar RHP-partierna i Europa - här i form av FPÖ.

I den tredje, socioekonomiska kategorin, använder jag mig av tidigare forskning som bygger på att immigration, främlingsfientliga - och xenofobiska budskap är en av de absolut viktigaste röstvinnande frågorna för RHP-partier. Här menar jag att de som är mer eller mindre marginaliserade i det nya postmoderna samhället lägger sin röst på ett radikalt högerpopulistiskt parti i större utsträckning än andra grupper.

Uppsatsens primära syfte är att skapa en större förståelse för varför FPÖ lyckades generera så mycket röster i det österrikiska valet 1999. Arbetets sekundära syfte är att skapa en större förståelse för fenomenet radikala högerpopulistiska partier i EU, då jag menar att det finns koppling mellan dessa partiers framväxt i olika nationer i Europa och den samhälliga utvecklingen i stort.

1.3 Tidigare forskning

Mitt arbete bygger på generella teorier om hur man kan förklara och förstå radikala högerpopulistiska partier, vad de är för något och hur de har utnyttjat det politiska läget runt om i Europa för att mobilisera väljare. Detta material behandlar också varför man röstar på dessa partier, vad det kan tänkas finnas för orsaker till att väljare lägger sin röst på dessa partier. Fallet Österrike studeras med andra ord av teorier som inte enbart behandlar Österrike. Dessa teorier har jag kokat ner till tre analytiska kategorier. Metoden kan benämnas som en fallstudie av ett extremt fall, där jag använt mig av Ecksteins typologi "the Disciplined-Configurative study". Denna bygger på att man använder sig av tidigare formulerade teorier för att tolka ett fall. Mitt fall bygger på kvantitativa och kvalitativa studier som behandlar RHP-partier men materialet behandlar också Österrike och FPÖ. Ofta är den data som jag använder mig av i denna undersökning från komparativa studier som behandlar RHP-partier men också från mer generella surveyundersökningar genomförda på Västeuropa, från t.ex. Eurobarometern. För att tolka materialet använder jag en strukturell metod. Denna metod har jag använt då den synliggör samhälliga strukturer och hur de påverkar/påverkas av agenter.

De teorier som jag framförallt använt mig av i denna undersökning är Herbert Kitschelt konvergensteori och hans teori om "the winning formula", Piero Ignazis teori om "the silent-counter revolution", Sheuch och Klingemann teori om förlorarna i modernitetsprocessen, samt Jackman och Volperts teori om det politiska systemets möjliggörande av valframgång

för RHP-partier. Jag har också använt mig av Swank och Betz teori som bygger på att universalistiska välfärdsstater hämmar utvecklingen av RHP-partier.

I en undersökning från 1996 visar Jackman och Volpert att det finns en korrelation mellan arbetslöshet, låg tröskel för representation till det nationella parlamentet, och ett proportionellt valsysteem och RHP-partiframgångar.¹⁰ De menar att det finns vissa politiska system – och sociala förutsättningar som är mer gynnsamma än andra för RHP-partier. Detta anser jag vara en intressant slutsats som jag kommer att inkludera tillsammans med Kitschelts tes om politikermissnöje. Han menar att politikermissnöjet, skapat av det tomrum som den neo-konservativa högern lämnar efter sig när de dragit sig tillbaka mot mitten skapar ett tomrum som RHP-partier kan fylla. Detta är i synnerhet tydligt om det konservativa partier går i koalition med andra partier, som ytterligare markerar konvergensen.

Ignazi menar att RHP-partierna står för en s.k. anti-materiell värdenorm. Denna skall förstås som antitesen till de postmateriella värden som t.ex. formulerats av miljö rörelsen. Denna antimaterialism står ofta för nationell identitet och att den homogena majoriteten ska gå före de etniska minoriteterna. Nationen och dess politik ska anamma en etnisk homogenitet en etnisk mångfald. Ignazi menar att detta främst appellerar postmodernitetens förlorare. Denna teori har utvecklats med inspiration av Sheuch och Klingemann som driver tesen att de som inte gynnas av övergången till det postmoderna samhället, de nya ”förlorarna”, utvecklar xenofobi i större utsträckning än andra grupper, och partier som FPÖ kan då väcka deras sympatier med en anti-materiell värdenormspolitik.¹¹

Kitschelts s.k. ”wining formula” bygger på att RHP-partierna utnyttjar en ”cross-class alliance that 1) Attracts working-class segments based on racist- xenophobic and authoritarian appeals and 2) It rallies small business on additional pro-market and anti-state slogans, calling for the dismantling of the public bureaucracies and the welfare state”.¹² Med denna politiska retorik lyckas RHP-partier som FPÖ attrahera väljare från olika väljargrupper menar Kitschelt.

Swank och Betz visar i sin artikel att den universella välfärdsstaten är en garant för att hämma utvecklingen av RHP-partiernas framväxt. Detta genom att de dämpar de ”skador” som globaliseringen står för i de inhemska ekonomierna sett i de nya förlorarnas perspektiv som inte är attraktiva på den nya och flexibla arbetsmarknaden.

¹⁰ 1996: 505-506

¹¹ Wilcox, m.fl., i Merkl och Weinberg, 2003: 27

¹² McGann och Kitschelt, 2005: 150

2 Metod

Jag anser att Österrike är ett så kallat extremt fall. I och med att FPÖ är det mest framgångsrika RHP-partiet inom EU i modern tid är studier av Österrike och FPÖ idealiska för att undersöka varför dessa partier lyckas. När Österrike fick 26.9% av rösterna, och därmed 52 mandat i det österrikiska parlamentet 1999 skulle man kunna kalla detta extremt, och detta gör att min fallstudie på FPÖ är ett extremt fall.

Då mitt sekundära syfte är att skapa en större förståelse för fenomenet generellt passar fallstudien väl som val av metod i förhållande till mitt syfte. Samtidigt vill jag betona att vissa faktorer alltid är landsspecifika. Det är inte möjligt att behandla alla Västeuropeiska nationer lika. Detta gör att min metod och således denna studie, inte kan användas för generalisation för att förstå alla RHP-partier och varför de lyckas eller misslyckas per att se.

2.1 Fallstudie

Fallstudien kan användas för att belysa ett fenomen mer allmänt eller för att utveckla, pröva och utvärdera teorier om samhället. Synen på fallstudien har inte alltid varit, och är fortfarande inte alltid, den bästa gällande dess vetenskapliga tyngd. Den har inte likställts med mer ”hårda” och konventionella metoder som surveyundersökningar med statistiska metoder, s.k. kvantitativ metod. Den konventionella synen på fallstudien har, eller håller på, att revideras menar Flyvbjerg; det stämmer inte längre att denna typ av metod inte kan ge oss en mer allmän förståelse av ett specifikt fenomen.¹³

Man kan ofta generalisera på grundval av ett enda fall och fallstudier kan vara centrala för vetenskaplig utveckling via generaliseringar som komplettering eller alternativ till andra metoder. Men formella generaliseringar är övervärderade som källa för vetenskaplig utveckling medan ”exemplens kraft” är undervärderat.¹⁴

Bra samhällsvetenskap är problemdriven och inte metodologidriven i meningen att den utnyttjar de metoder som för ett visst problem bäst kan besvara den aktuella forskningsfrågan. Mitt val av metod är baserat på mitt problem och mitt syfte och jag anser att fallstudien är det bästa val av metod jag kan göra för att formulera en slutsats. Yin menar att: ”How and why

¹³ Det finns många bra exempel genom historien där man har använt sig av en fallbetonad metod för att komma fram till giltiga slutsatser för hur någon del av verkligheten är beskaffad (s.k. kritiska fall), men detta innebär inte att alla typer av forskningsfrågor är lämpade för fallstudien. (Flyvbjerg, 2003/2004: 189)

¹⁴ Flyvbjerg, 2003/04: 193

questions are more explanatory and likely to lead to the use of case studies ... as the preferred research strategies.”¹⁵ Yin menar också att:

Case studies need not always include direct, detailed observations as a source of evidence. ...case studies are a form of inquiry that does not depend solely on ethnographic or participant-observer data. You could even do a valid and high qualitative case study without leaving the library and the telephone or Internet depending on the topic being studied.¹⁶

Yins formuleringar gällande fallstudien stämmer väl överens med mitt syfte och problem då jag är intresserad av att studera och analysera hur något kan tänkas vara beskaffat; samt mitt material, som till stor del är grundat på sekundärmaterial, inte på intervjuer, deltagande observation eller andra typer av primärdata.

Jag kommer att analysera fenomenet FPÖ och dess framgång med hjälp av tidigare teorier, då jag menar att olika typer av teorier måste inkorporeras för att öka förståelsen för detta fenomen. Mina data i denna undersökning är till viss del komparativa *statistiska* studier på Österrike och andra Västeuropeiska nationer; till viss del mer kvalitativa studier. De tolkningar som jag gör, och formulerar till en slutsats, utifrån mina metodologiska och teoretiska infallsvinklar anser jag kan förstås som en form av teori.¹⁷ Denna metod kallar Eckstein för en *Disciplined-Configurative study*

In essence, the chain of inquiry in disciplined-configurative studies runs from comparatively tested theory to case interpretation, and thence, perhaps, via ad hoc additions, newly discovered puzzles, and systematized prudence, to new candidate-theories.¹⁸

Eckstein menar att den *Disciplined-Configurative study* är en utveckling av tidigare teorier, från tidigare undersökningar; där man försöker finna nya problem eller slutsatser för att föra forskningen framåt. Han skriver: "... since theoretical argument about a single case, in the last analysis, always proceed from at least implicit general laws about a class or set to which it belongs or about universal attributes of classes to which the case can be subsumed"¹⁹ De

¹⁵ Yin 2003: 7

¹⁶ Ibid. 11, 15

¹⁷ Eckstein menar att man kan förstå begreppet *teori* olika och detta beror på vilken typ av epistemologisk infallsvinkel man har, m a o vilken syn man har på kunskap, hur man definierar något som sant eller graden av hur sant något kan vara. Jag menar att denna undersöknings slutsats kan förstås som en teori, som ger en ökad *förståelse* för hur man kan förstå detta fenomen och därmed närma sig problemområdet i andra undersökningar

¹⁸ 1992: 139-140

¹⁹ Ibid. 139

teorier som jag använder mig av betecknas här som analytiska kategorier och jag kommer att tolka FPÖ och dess framgångar med hjälp av en strukturell teorimetod och analysera dessa data med de analytiska kategorierna.

Ambitionen är att undersökningens slutsatser gällande FPÖ kan användas för att öka förståelsen av detta fenomen, inte enbart för att förstå fallet Österrike och FPÖ.

2.2 Metod för insamling och tolkning av materialet

Det finns olika typer av metoder för att samla in data och olika typer av metoder för att tolka det insamlade materialet. Jag har samlat in data från textkällor - sekundärmaterial hämtat från tidigare forskning, för att utveckla de teoretiska kategorierna som jag har använt som teori i denna undersökning. Genom att använda mig av tidigare forskning anser jag att min interna validitet är god. Jag har god kontroll över vad jag avser att undersöka och jag anser att denna undersökning genomförs på ett metodologiskt godtagbart sätt. Den externa validiteten är det svårare med. Men då jag använder mig av tre olika analytiska kategorier, som jag anser är relevanta för att förstå och skapa en större förståelse för problemet, så ringas olika faktorer in och detta borde höja den externa validiteten. Urvalet för de analytiska kategorierna kan anses godtyckliga men jag anser att dessa kategorier är representativa kontra den forskning som behandlar mitt problemområde.

Vissa avgränsningar måste göras annars blir det problematiskt att redogöra för vad det som undersöks och därmed formulera en god slutsats. Den data som jag använder för att analysera FPÖ är dels statistiska data, s.k. primärdata och dels sekundärmaterial hämtad från tidigare undersökningar. Jag har använt mig av dessa data för att analysera FPÖ: s framgångar i det österrikiska parlamentsvalet 1999 och mitt arbetssätt har varit kvalitativt snarare än kvantitativ.²⁰

Med kvalitativ metod menar jag att jag tolkar och analyserar ett material som är för komplext för kvantifiering. Tolkningen sker med hjälp av en strukturell metod och analysen av detta material sker med hjälp av de analytiska kategorierna.

²⁰ Den kvalitativa metoden, kan enligt Hartman definieras följande: "Kvalitativa undersökningar omfattar alla undersökningar som klassificerar efter egenskaper ... Kvalitativa undersökningar har som objekt den livvärld människor har, och därmed den mening de knyter till sig själva och sin situation. Denna mening kan inte undersökas endast genom observation, utan kunskap om denna mening får vi genom tolkning av det vi observerar" (2002: 272)

En viktig fråga i vetenskapliga arbeten är vilken typ av metod man använder för att analysera det insamlade materialet. Detta beror på flera olika orsaker. Dels är det viktigt ur en designkriteriumsypunkt. Alltså hur undersökningen står sig gällande reliabilitet²¹ – och validitetskriterierna²².

Dels är det viktigt ur en epistemologisk och ontologisk synpunkt.²³ Vad jag har för syn på vad som faktiskt studeras och vilken kunskap man kan nå med hjälp av detta. Den strukturella teorin passar väl in här då den ofta används för att förklara samhälliga förändringar. Detta är i sin tur baserat på att det finns icke-observerbara strukturer ”där ute” som styr agenter, samtidigt som agenterna försöker påverka de styrande strukturerna.²⁴

2.2.1 Sammanfattning

För att gradera detta på en abstraktionsstege kan man säga att jag använder mig av en strukturell teori för att tolka en viss verklighet som jag kan generera viss kunskap ur. Jag använder mig av de teoretiska kategorierna för att studera och analysera denna del av verkligheten. I detta arbete har jag valt att kalla den strukturella teorin för teorimetod och de analytiska kategorierna för teori.

2.3 Teorimetod

En teori är en förenkling av en del av verkligheten och den hjälper oss att skapa en större förståelse för världen där ute. Det finns mängder av olika teorier och teoretiska utgångspunkter både vetenskapsfilosofiskt, teoretiskt och på ett mer empirist plan. Dessa teorier kan användas som en metod för att tolka det material som man avser att använda för att förverkliga sitt syfte, besvara sin forskningsfråga genom en välgrundad slutsats. För att en undersökning skall benämnas som vetenskaplig menar Newman och Benz:

²¹ Reliabilitet kan definieras i en fråga: mäter man det man avser att mäta på rätt sätt? Vilket innebär att andra skulle kunna använda metoden på samma fall och få samma resultat. ”Reliabiliteten avser huruvida de valda metoderna är tillförlitliga.” (Denk, 2002: 51)

²² Validitet kan i stora penseldrag definieras som ”mäter jag det jag avser att mäta” eller ”studerar jag det som jag avser att studera” Denna validitet kan sedan delas in i olika typer: Begreppsvaliditet, intern validitet och extern validitet för att nämna några (Denk, 2002: 49-51)

²³ Ontologi och epistemologi är två begrepp som behandlar synen på kunskap samt synen på den värld som studeras. Dessa är interrelaterade på ett sådant sätt att ontologin styr epistemologin snarare än det motsatta. Detta beror i sin tur på att ontologin behandlar vilken syn man har på den verklighet som man studerar. Genom att studera ”verkligheten” får man kunskap om den. Olika typer av ontologi skapar olika typer av epistemologi.

²⁴ McAnulla, 2002

Two fundamental epistemological requirements are made of the researcher; one must clearly and openly acknowledge one's assumptions about what counts as knowledge and maintain consistency in those assumptions and the methods that derives from them. To us that's what makes the research scientific.²⁵

Detta ”vetenskapliga krav”, menar jag uppfylls då man använder en teorimetod som vägledning i det vetenskapliga arbetet. Jag har valt att använda mig av den s.k. strukturalismen som teorimetod i denna undersökning. Strukturalismen befäster, så att säga, vilken typ av verklighet som det är möjligt att studera, hur den är beskaffad samt vilken typ av kunskap man kan generera utifrån en analys av denna verklighet.

2.3.1 Strukturell Teori

Den strukturella skolbildningen bygger på antagandet om dualism. Att det finns 1) agenter (kan vara individer eller grupper), och 2) strukturer (ej observerbara konstruktioner, t.ex. globalisering). Agenterna är hämmade och/eller hindrade, alternativt styrda av strukturen,²⁶ men agenterna kan också påverka – eller återskapa denna struktur.²⁷

Med detta som utgångspunkt menar strukturalismen att icke-observerbara strukturer kan analyseras i form av de interaktioner som uppstår mellan struktur och agent.²⁸

Archer menar att samhället aldrig är exakt vad någon vill att det ska vara och detta kan förstås som en motor till samhällig förändring. Detta ger upphov till strukturella strider (struggles) som ger en viss transformation, alternativt återskapar den tidigare strukturen som vissa agenter vill förändra, andra behålla.²⁹ Om samhälliga strukturer skriver hon:

What is it that has no form without us, yet which forms us as we seek its transformation? ...Its form is shaped by the processes and the powers whose interplay accounts for its elaboration ... At any giving time, structure itself is the result of the result of prior social relations conditioned by an antecedent structural context³⁰

Strukturer opererar på *särskilda* sätt samtidigt som agenter agerar på en *mängd* olika sätt; och genom denna särkillnad menar Archer att man kan undersöka *hur* struktur och agent är

²⁵ Newman and Benz, 1998:16

²⁶ McAnulla, 2002

²⁷ Archer, 1995

²⁸ McAnulla, 2002

²⁹ Archer, 1995:165

³⁰ *ibid.*

relaterade till varandra över tid. Det är bara på detta sätt som man kan skapa en dialektal relation mellan struktur och agent.³¹ Archer sammanfattar denna särskilda relation följande:

Structures, as emergent entities are not only irreducible to people they pre-exist them, and people are not puppets of structures because they have their own emergent properties which mean they reproduce or transform social structures rather than create them.³²

Agenterna i denna undersökning är medborgarna och FPÖ, främst genom dess dåvarande partiledare Jörg Haider, men även andra aktörer och handlingar som sker inom partiets ramar som t.ex. partislogans på skyltar, pressmedelanden etc.

De som röstar - eller kan tänka sig att rösta - på FPÖ försöker påverka vissa strukturer. Detta försök till påverkan skapar ett existensberättigande för FPÖ genom att FPÖ behövs för att förändra denna påstådda problematiska struktur. Det strukturer som måste förändras har ofta i sin tur formulerats av just FPÖ. Ett exempel på detta kan vara att politiker i det konventionella politiska systemet inte anses representera folket utan sina egna - och den övriga eliten i etablissemangets - intressen. Denna struktur vill folket ändra på och därför väljer de att lägga sin röst på FPÖ.

Genom att analysera vissa strukturer – och agenter i det postindustriella samhället kan jag tolka det material som jag använder mig av i detta arbete. Detta är den teoretiska ansats som ligger bakom detta arbete. Utifrån mitt syfte skapa en större förståelse för hur FPÖ utnyttjar det rådande samhällsklimatet för att mobilisera väljare.

Agenterna styrs inte helt och hållet av strukturerna, de påverkar varandra starkt. Samhället utgörs av människor och människor påverkar på olika sätt de strukturer som finns. Problemet är att man sällan kan påverka en struktur att bli precis som man vill ha den. Strukturer är i många fall starkt sammanbundna med normer och regler som är svåra att bryta. Jag menar att det intressanta är hur FPÖ utnyttjar strukturer för att vinna över folket, eller vissa delar av folket till sin sida, som i sin tur gör att FPÖ bygger sin politik på strukturer som inte gynnar de agenter som kan tänkas rösta på FPÖ.

2.3.2 Hur kommer det då att fungera?

Jag kommer att undersöka hur FPÖ har använt sig av samhälliga strukturer, som man till viss del har varit med och påverkat, för att mobilisera väljare. Detta tolkade material kommer jag

³¹ Archer, 1995

³² Archer; 1996:1

att analysera med hjälp av tre analytiska kategorier för att skapa en större förståelse för hur FPÖ har utnyttjat det rådande samhällsklimatet i Österrike för att mobilisera väljare och på detta sätt nå stora valframgångar i parlamentsvalet 1999.

2.4 Teori

Syftet med denna uppsats är att skapa en större förståelse för hur FPÖ har utnyttjat det samhälliga klimatet i Österrike och därmed lyckats generera 26.9% av de österrikiska väljarnas röster i parlamentsvalet 1999. Detta kommer jag att göra genom att analysera hur FPÖ har utnyttjat samhälliga förändringar och den österrikiska politiken för att mobilisera väljare. Många författare i ämnet menar att Västeuropa har utvecklats från en modern – till en postmodern samhällstruktur. En struktur som ställer nya krav på medborgarna men också på politiken. Detta kan uttryckas på en mängd olika sätt och meningarna om hur verkligheten där ute är beskaffad råder det stora meningsskiljaktigheter om. Jag har valt att fokusera på tre områden eller kategorier av samhället som jag anser är av vikt att studera för att öka denna förståelse.

2.4.1 Den politiska - analytiska kategorin

Jackman och Volpert menar att ett proportionellt valsysteem med låg lägsta tröskel för representation i parlamentet är avgörande för huruvida man skall kunna mobilisera väljare eller ej.³³ De menar att ”Proportional translation in disproportional systems, voting on a third party is a wasted vote.”³⁴ Kitschelt visar i sin forskning att tydliga politiska alternativ gör det svårare för RHP-partier att lyckas, detta hör ihop med politikermisnöjet. Om de politiska partierna rör sig allt mer mot mitten blir höger - vänster skalan mindre tydlig och detta gynnar RHP-partier. Detta, menar Kitschelt, gäller i synnerhet om det bildas en blocköverskridande koalitionsregering. Om detta sker skapas det ett politiskt vakuüm som RHP-partierna kan utnyttja. Kitschelt menar att detta blir väldigt tydligt när de konservativa högerpartierna först rör sig mer mot höger, för att sedan gå tillbaka till mitten. Ignazi utvecklar Kitscheltes tes följande:

³³ Jackman och Volpert, 1996

³⁴ Jackman och Volpert, 1996: 505

...the conservatives could not push the new issues which had been brought to the political fore too far because of instinct political-ideological barriers. Newly established or revived parties could therefore respond better than traditional ones to original issues. Only more radical parties could fully voice sentiments which reflected the demands for identity (hence nationalism), for homogeneity (hence xenophobia), and order, hierarchy, and strong leadership (hence authoritarianism).³⁵

2.4.2 Den ekonomiska - analytiska kategorin

Den globala ekonomin ställer nya krav på inhemska, nationella arbetsmarknaden och detta får både positiva och negativa effekter i ett samhälle.³⁶ Den kanske största negativa effekten är att arbetslösheten ökar, men också marginaliseringen samt oron på arbetsmarknaden.³⁷ Swank och Betz menar att desto mer den globala ekonomin penetrerar den nationella ekonomin desto mer ökar oron för att få behålla jobbet för många människor, samtidigt som de som redan har det dåligt ofta får det sämre. T.ex. genom att det blir svårare att få ett nytt arbete då de gamla arbetena flyttar till andra regioner. Sheuch och Klingemann menar att: "The losers of the modernization process react with rigidity, close-mindedness, elevated levels of xenophobia ... by blaming minority groups for their plight."³⁸ Som nämns ovan, under rubriken tidigare forskning, blir dessa en tänkbar viktig väljarbas för FPÖ. Swank och Betz visar också att dessa är mer negativt inställda till den ekonomiska internationaliseringsprocessen, det som vi idag ofta kallar globalisering, i jämförelse med andra grupper.³⁹ Och detta stämmer också väl in på radikala högerpopulistiska partiers politik som ofta har negativa attityder mot globaliseringen.

2.4.3 Den socioekonomiska - analytiska kategorin

Den sociala marginaliseringen eller oron för detta är med stor sannolikhet en bieffekt av globaliseringen. En annan effekt är att immigrationen ökar och detta ses inte av alla med blida ögon. De som inte tjänar på den nya postindustriella ekonomin är, som vi har sett, de som, i större utsträckning än andra grupper, väljer att lägga sin röst på RHP-partier. Oftast är detta sammankopplat med negativa attityder gentemot invandrare. Samtidigt som det är viktigt att

³⁵ Ignazi, 2003: 201-202

³⁶ Swank och Betz visar globaliseringen skapar en ny typ av arbetsmarknad där modernitetens vinnare blir förlorare i det nya postmoderna samhället (2003)

³⁷ Swank och Betz, 2003

³⁸ Wilcox m.fl. 2003:130

³⁹ Betz och Swank, 2003

poängtera att inte enbart förlorarna i denna samhälliga omvälvningsprocess väljer att rösta på RHP-partier.⁴⁰ Kitschelt menar att:

- a 'winning formula' consist of economic liberalism, socio-cultural authoritarianism and opposition to immigration and multiculturalism. In countries were there is considerable governmental clientelism, a variant of this appeal – 'anti-statist populism' – that downplays the social traditionalism and emphasizes opposition to clientelism can win a broader base of support, particularly among the white-collar middle class.⁴¹

Denna *formula* ligger till grund för att skapa en "cross-class alliance" där man lockar arbetarklassen med en xenofobisk politik, och medelklassen, där småföretagare är överrepresenterade enligt hans modell, genom marknadsliberal politik, en s.k. "nattväktarstatpolitik", som går ut på att föreslå en nedmontering av välfärdsstaten, men också fokusera på att stigmatisera de konventionella politikerna.⁴²

Ignazis teori "the silent counter-revolution", bygger på att RHP-partierna mobiliserar väljare baserat på anti-materiella frågor; frågor som bygger på värden snarare än materiellt välbefinnande. Värden som den homogena nationen, trygghet och säkerhet:

These new demands reflected non-material concerns, similarly to the demands from the left-libertarian agenda ... The need for being taken care of, being part of an aggregate, and being provided with an identity have fermented in Western countries for quite some time with no political interpretation. They have remained 'silent' because of a lack of interpreters, contrary to what happened on the left side⁴³

Som vi nämnt ovan så är invandrarfientlighet en viktig, kanske den viktigaste, frågan som RHP-partierna driver för att mobilisera väljare. Både Kitschelt och Ignazi fokuserar på denna xenofobiska utveckling som RHP-partierna är drivande i, men på olika sätt. Det råder praktiskt taget en kanon i forskningsläget gällande denna punkt, men samtidigt så räcker det inte för att beskriva, förklara eller förstå varför RHP-partier når sådan framgång. Kitschelt och Ignazi pekar på just detta.

⁴⁰ McGann och Kitschelt 2005

⁴¹ McGann och Kitschelt, 2005: 150

⁴² McGann och Kitschelt 2005, Kitschelt, 1995: 42-45

⁴³ Ignazi, 2003: 201

De hävdar att man även måste analysera hur RHP-partierna lyckas mobilisera andra grupper av väljare, t.ex. genom att argumentera för nationen, rätten till en identitet eller att staten är korrumpad.

3 Begrepp och Definitioner

3.1 Radikal Högerpopulism

Vad är ett *radikalt högerpopulistiskt parti*? För att förstå vad det är som studeras i denna undersökning är det av stor vikt att studieobjektet definieras. Begreppet radikala högerpopulistiska partier (RHP-partier) är ett, av flera, begrepp som beskriver och ger en innebörd till dessa typer av partier som kan samlas under den högerradikala – eller radikala högerpopulistiska partifamiljen. Andra begrepp är högerpopulistiska partier eller högerextrema partier.⁴⁴ Att det är beskaffat på detta, ibland förvirrande sätt, beror på att det inte råder någon konsensus om vad denna partifamilj är. När Mudd jämförde 26 olika definitioner av fenomenet fann han inte mindre än 58 olika egenskaper (features) som kunde förklara vad denna typ av partier är.⁴⁵ Mudde konkluderar detta följande: "Only 5 features are mentioned, in one form or another, by at least half of the authors"; dessa fem begrepp, som enligt Mudds jämförelse, ringade in fenomenet var nationalism, rasism, xenofobi, anti-demokratisk samt stark stat.⁴⁶ Dessa karakteristiska stämmer väl in på FPÖ.

Mudds poäng är det finns olika sätt att se på studiet av RHP-partier och därav olika definitioner. Vissa forskare hävdar att man inte kan generalisera dessa partier till en makropolitisk nivå, man menar att studiet av dessa partier ska vara landsspecifika. Andra forskare menar att de högerpopulistiska vågorna och dess partier har, till största del, liknande profil och kan behandlas som ett makropolitiskt fenomen och definieras som en politisk familj. Jag tillhör den skara som anser att man kan analysera dessa partier som en partigrupp. I denna undersökning kommer jag framförallt att använda mig av Jens Rydgrens definition av denna partifamilj för att ringa in hur man kan definiera FPÖ. Rydgren delar in förklaringen av RHP-partier i tre delar: Radikalt, höger och populism.

⁴⁴ Se t.ex. Mudde, 2002 eller Rydgren 2005 för en mer omfattande diskussion

⁴⁵ Mudde, 2002:11

⁴⁶ Ibid.

De typer av högerextrema, nynazistiska, antidemokratiska - och militant rasistiska partier som förekommer i viss litteratur, skall inte räknas till Rydbergs definition, utan skall förstås som ett annat studieobjekt som inte kommer att behandlas närmare i denna uppsats.

3.1.2 Radikal

Högerradikala partier förespråkar en långtgående förändring av det nuvarande politiska systemet, till skillnad från extrema högerpartier som förespråkar en helt ny politisk ordning, ofta av nyfascistisk karaktär; som kan förstås som en förlängning av den fascistiska ordningen som har förekommit runt om i Västeuropa. Författare som Ignazi menar att den partifamilj som jag kallar för RHP är mer extrema och kan därför inte passa in i min definition. Han gör t.ex. en särskilning mellan mer extrema partier som det franska Front National och mer populistiska partier som Danskt Folkeparti. Ignazi menar att dessa mer populistiska partier inte är fascistiska och skall därför kategoriseras i en tredje *populistisk* grupp, och inte som ett fascistiskt eller neo-fascistiskt parti.⁴⁷ Termen radikal i min undersökning är mer extrem än vad Ignazi skulle kalla för radikalt i och med att han i vissa fall betecknar ett parti radikalt, när andra, som t.ex. Rydgren, skulle definiera det som extremt. Olika språk och olika sammanhang skapar olika betydelser för samma konnotation. Rydgren menar att termen radikal, i begreppet *radikal högerpopulism*, betyder att de präglas av anti-pluralism, eller monoism.⁴⁸ Detta kan framträda på två sätt (ofta som en kombination): 1) ”som motstånd mot, och/eller förnekandet av, det demokratiska politiska systemet”; 2) ”som motstånd mot, och/eller förnekandet av, universella och egalitära värden (så kallade demokratiska värden) – till exempel konventionen om mänskliga rättigheter, eller mer specifikt, idén om likhet inför lagen”.⁴⁹ RHP-partier är med andra ord radikala i och med deras syn på hur samhället ska vara organiserat och styrt. Det som vi definierar som demokrati behöver inte ingå i deras demokratidefinition. Men i och med att denna partifamilj är beroende av politisk legitimitet i det politiska systemet så kallar de sig demokratiska och de säger sig vilja förvalta demokratiska värden. Men denna typ av partier är klart mer radikala i sin tolkning av dessa demokratiska värden i jämförelse med de konventionella politiska partierna och organisationerna.⁵⁰

⁴⁷ Ignazi, 2003

⁴⁸ Rydgren, 2004:26

⁴⁹ Ibid. 26-27

⁵⁰ Ibid. 22, 26-27

3.1.3 Höger

Att man väljer att benämna denna partifamilj som höger beror främst på att de för en politisk högerlinje i s.k. sociokulturella frågor. Detta gäller t.ex. områden som lag och ordning (strängare straff), familjen (man förordar traditionella könsroller och förkastar feminismen).⁵¹ I många fall tar detta sig också i uttryck genom att man är emot abort och homosexualitet. RHP-partier anser att den naturliga organiska ordningen, som är manifesterad i familjen och nationen, är det eftersträvansvärda. Detta manifesteras ofta i deras politik genom välfärdschauvinismen som ett effektivt retoriskt verktyg dvs. Att skylla välfärdens problem (med t.ex., låga pensioner och långa vårdköer samt undermåliga utbetalningar från socialförsäkringssystemet) på invandringen och de immigranter som är bosatta i landet. Detta tillsammans med förklaringen att den sociala oron och den ökande brottsligheten beror på invandrare, individer eller grupper som inte är en del av den nationalistiska etniska enheten, gör att man använder sig av en högerpolitisk värdebas, men med invandraren som ständig syndabock. Som nämns ovan lägger RHP-partier mycket energi på *värden* och delar en värdebas som kan kategoriseras som monolitisk, samt förnekande eller kritisk till pluralistiska – och egalitära värden. Dessa skall inte definieras som traditionella högerynkpunkter per se, men ligger nära en mycket konservativ – eller auktoritär ideologisk grund.⁵²

3.1.4 Populism

Rydgren menar att populism är ett missbrukat ord. Han menar att det: "... används ofta som skällsord för att stigmatisera politiker man inte gillar, eller som beteckning på politiker eller partier som önskar vara populära".⁵³ För att komma närmare en mer distinkt förklaring till begreppet delar han in populism i två distinktioner: 1) Populistisk ideologi; och 2) Populistisk strategi. *Ideologin* kännetecknas av en mer eller mindre fientlig inställning till idén om den representativa demokratin. Här menar Rydgren den populistiska ideologin ser att folket, som är harmoniskt och *homogent*, är väsensskilt från det styrande etablissemanget och denna uppdelning i samhället är man emot. Det radikala högerpopulistiska partiet företräder folket – inte etablissemanget⁵⁴.

⁵¹ Rydgren, 2004: 26

⁵² Ibid. 26-27

⁵³ Rydgren, 2004:19

⁵⁴ Etablissemanget skall ses som en politisk och intellektuell elit som styr efter sina intressen. Detta etablissemang är inte en del av, och bryr sig inte om, folket. Detta, menar RHP-partierna, särskiljer dem från etablissemanget i och med att de är en del av det folk som de representerar (Rydgren 2004: 22-24)

RHP-partiernas representanter, som FPÖ:s karismatiska Jörg Haider, använder den s.k. populistiska anti-etablissemangsteorin samtidigt som de själva ofta är erfarna politiker med goda politiska egenskaper som gör dem till en del av det politiska etablissemangets snarare än en del av folket.⁵⁵ Rydgren menar att alla partier tillhörande RHP-partifamiljen delar samma typ av ideologi där ”Dagens partifamilj, en partifamilj vilken, som nämnt ovan, ligger lika nära den nationalistiska extremhögern som den ligger populismen”.⁵⁶ Med detta menar han att denna partifamilj har som strategi att förespråka den s.k. etno-pluralism som håller på att utvecklas runt om i Västeuropa. Denna etno-pluralistiska doktrin hävdar att olika folkslag eller etniciteter måste hållas åtskilda.⁵⁷ Detta tar sig i uttryck genom att man ofta drar paralleller mellan invandring och ökad kriminalitet samt social oro.⁵⁸ RHP-partier anser att olika kulturer är inkompatibla med varandra och därför bör man motverka det mångkulturella samhället; detta innebär dock inte att RHP-partier nödvändigtvis har en uppfattning om att vissa kulturer är högre – eller lägre stående än andra.⁵⁹ Genom att använda den etno-pluralistiska doktrinen kommer dessa partier undan med sin ofta svidande kritik gällande invandring, invandrare och det mångkulturella samhället utan att för den sakens skull klassas som gamla rasister.⁶⁰ Detta leder i sin tur att denna partigrupp har en välfärdschauvinistisk syn på samhället som innebär att alla som finns i landet inte har rätt till landets välfärd utan enbart de som har skapat den (implicit främjandet av en nationalistisk homogenitet).

”Den populistiska anti-etablissemangsstrategin ... bygger på att det populistiska partiet konstruerar en bild av att vara i opposition till hela det politiska etablissemangets, samtidigt som det inte får framstå som anti-demokratiskt – eller alltför politiskt extremt över huvud taget.”⁶¹

De populistiska partierna lyckas med hjälp av denna strategi döma ut den pluralitet som de konventionella partierna och dess representanter menar förekommer.⁶² På detta sätt kan populisterna på ett effektivt sätt kategorisera det konventionella partisystemet som en relativt homogen politisk klass som har stulit makten från folket.

⁵⁵ Rydgren, 2004:19-20

⁵⁶ Ibid. 24

⁵⁷ Ibid. 25

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid. 35

⁶¹ Ibid. 22

⁶² Ibid. 22-23

Genom detta kan de konsolidera makten ifrån folket, och detta vill de populistiska partierna stoppa och därför behövs de, enligt deras uppfattning, i partisystemet. Genom att rösta på det populistiska alternativet röstar man på ett parti representerat av folket och inte etablissemangen; och makten skall då återigen bli folkets makt - inte etablissemangets.⁶³ Folket är här den nationalistiska homogena majoriteten.

FPÖ är med andra ord ett RHP-parti som delar sina grundläggande politiska idéer med denna partifamilj.

3.2 Österrike och FPÖ⁶⁴

Då jag studerar Österrike och FPÖ i denna uppsats kommer jag nedan behandla just detta för att beskriva det österrikiska samhället och dess politiska utveckling, där FPÖ:s utveckling är en del av bilden.

Bakgrunden till det politiska systemet och det politiska klimatet i Österrike är en treskiktstruktur⁶⁵. För att förstå FPÖ:s bakgrund och utveckling är det av vikt att man känner till de så kallade skikten i det österrikiska samhället. Skiktbegreppet används för att beteckna de tre stora samhällsgrupperna i Österrike som har egna partier och politiska intresseorganisationer.⁶⁶

3.2.1 Skiktens framväxt – 1848 fram till Första Världskriget

Det tredje skiktet är det mest heterogena och utgörs av en disparat allians mellan liberaler och tysknationalister. Det politiska partiet var fram till 1956 VdU, då det slogs ihop med andra politiska grupper och döptes om till FPÖ. Det tredje skiktet kom fram på den österrikiska politiska arenan i mitten av 1800-talet. Det utvecklades ut liberalers revolutionära försök att, 1848, bryta sig ur den tyska konfederationen och bilda en enhetsstat.⁶⁷ Försöket misslyckades men samtidigt skapade liberalerna en dominans i den tyska delen av det österrikiska kejsardömet efter 1867. Med tiden, p.g.a. politiska nederlag, blev de liberala partierna allt mer defensiva, rent av rasistiska, som en konsekvens av att andra nationaliteter tryckte på för att uppnå samma rättigheter som tysk-österrikarna i kejsardömet. Partierna i det tredje skiktet övergav sin liberalism i allt utom frågor som rörde ekonomi och religion.⁶⁸

⁶³ Rydgren, 2004: 23

⁶⁴ Detta avsnitt bygger på Riedlsperger i Rydberg och Widfeldt 2004: 56-83

⁶⁵ Se Riedlsperger för en mer omfattande diskussion om de tre samhälliga skikten (översättning från tyskans *lager* som bokstavligen översätts till läger)

⁶⁶ Riedlsperger, 2004: 70

⁶⁷ Riedlsperger, 2004: 71

⁶⁸ Ibid.

Det andra skiktet - Det katolsk-konservativa skiktet - med det politiska partiet ÖVP, växer fram genom reaktionerna på det tredje skiktets utveckling. Små och stora städers katoliker börjar mobilisera sig för att främja sina intressen. Det andra skiktet stod för en neokorporativistisk inriktning för att organisera ett modernt industrisamhälle. Detta stod i tydlig kontrast till den liberala inriktningen gällande hur industrialiseringen skulle organiserandet. Det andra skiktet blev stötepelaren för bönder men också för borgare. När industrialismen når Österrike vid 1800-talets slut skapas ett nytt, skikt, som Riedlsperger kallar det socialistiska skiktet. *Det första skiktet* - Det socialistiska skiktet - med det socialdemokratiska SPÖ som politiskt parti utvecklades sist av de tre skikten. Det var "... fientligt mot de borgerliga och bondeståndsbaserade värderingarna hos de båda tidigare subkulturerna"⁶⁹, och tar form som en effekt av den samhälliga utvecklingen i Österrike vid 1800-talets slut. Det skapas som en konsekvens av formandet av det nya industrisamhällets proletariat och deras intressen.

Dessa tre skikt hade *en* gemensam nämnare: de var alla eniga om behovet av utökat folkstyre; de delade inget annat i och med att de hade helt skilda uppfattningar om vad detta folkstyre skulle användas till. Förutom sina skilda uppfattningar om folkstyre, intog det socialistiska skiktet, i form av det socialdemokratiska partiet, en motsatsställning gentemot korporativismen och katolska konservatismen i det "svarta" andra skiktet, liksom de borgerliga tysk-nationalisterna i det tredje skiktet. Det som höll detta system stabilt fram till 1918 var alla tre skiktens lojalitet mot kejsaren Franz Josef.⁷⁰

3.2.2 Efter Första Världskriget

Ur första världskrigets föds nationalstaten Österrike genom upplösningen av kejsardömet och nationalitetsproblemet får en lösning. De flesta i Österrike är tysktalande och den tysknationella drömmen (Anschluss), har förbjudits av de allierade som vunnit kriget. Det första – och andra skikten har dock ställt sig bakom "Anschluss" och Österrike bildar därför ofrivilligt sin första Republik. De politiska partierna ska för första gången utöva den makt som de innan använt för att begränsa kejsarens makt. De blir massmobiliserade partier med olika mål. De utnyttjar klass- och skiktillhörighet för att mobilisera väljarkåren.

Den första koalitionsregeringen leddes av socialdemokrater och de hade proletariatets diktatur som slutgiltigt mål. Men "De båda andra skiktens samfälliga antipati mot socialismen

⁶⁹ Riedlsperger, 2004: 72

⁷⁰ *ibid.* – Se också Riedlsperger för en mer omfattande diskussion om den komplicerade relationen mellan kejsaren, det kejsarliga riket, skikten och folket.

sammansvetsade de *krist-sociala* - och *tysknationella* skikten i en rad koalitioner som placerade de röda i permanent opposition efter 1920” (min kursivering).⁷¹ De tysknationella tvingades att tystna ner sin riktiga ideologi för att få det nödvändiga ekonomiska stödet från Nationernas Förbund och 1931 var den tyska grenen av det tyska nazipartiet (NSDAP) nära nog den enda tillflyktsorten för Anschluss-anhängare – och man lyckades samtidigt mobilisera praktiskt taget hela det tredje skiktets väljarkår. 1933 upplöser kansler Dollfuss den parlamentariska regeringen på grund av pronazistiska stämningar och regeringsfientlig agitation. Dollfuss förklarade att ”Det var hans avsikt att skapa en katolsk och korporativ stat” och under hans starka och auktoritära ledning, leds Österrike av det andra skiktets parti med åtgärder som att ”krossa de socialdemokratiska fackföreningarna som motsatte sig hans korporativistiska program för att lösa landets ekonomiska problem”, samt förbjuda NSDAP.⁷² Tusentals Österrikare flyr då till Tyskland och bildar *Österrikiska Legionen* i hopp om att vara den förtrupp som skulle fullfölja den nationella enighetsprocess som Bismarck aldrig avslutat.

3.2.3 Efter Andra Världskriget

1945 är läget för anhängarna av idén om den stora tyska nationen (Anschluss) inte bättre än innan kriget. En halv miljon österrikiska väljare utestängs från sina politiska rättigheter⁷³ som en repressalie för deras medlemskap i NDSAP. När Österrike blev en del av det tredje riket upplöstes det krist-sociala partierna liksom Österrike självt. Nu så hade alla de gamla politiska partierna som fanns innan kriget upplösts och det var dags för dessa skikt, och dess representanter att starta om. Österrikes Socialistparti (SPÖ) bildas från det tidigare socialistiska skiktet men överger praktiskt taget all samhörighet med marxismen; det Österrikiska Folkpartiet (ÖVP) bildas ur det tidigare katolsk-konservativa skiktet, men som namnet på det nya partiet antyder strävade man efter att representera flera intressen än de katolska. De politiska ledarna för SPÖ och ÖVP bestämmer sig för att lära av sina misstag. Denna överenskommelse har kommit att kallas *Proporz-systemet*⁷⁴, vilket innebar, menar Riedlsperger att SPÖ och ÖVP:

⁷¹ Riedlsperger, 2004:73

⁷² Ibid.

⁷³ Den 9 maj 1945 införs den så kallade *verbot-lagen* som en kohandel med de allierade för att Österrike skulle få sin suveränitet tillbaka. *Verbot-lagen* skuldbelade godtyckligt över en halv miljon individer, de flesta blev straffade enbart på grund av deras medlemskap i nazistpartiet; som det blivit retroaktivt olagligt att vara medlem i. Dessa *minderbelasteten*, som därigenom förhindrades från att återgå till sin tidigare medelklasstillvaro, blev en reserv av potentiella proteströster när de skulle återfå sin rösträtt, vilket skedde 1949 (Riedlsperger, 2004:74)

⁷⁴ Riedlsperger, 2004: 74

... delade posterna i regeringen, byråkratin och de allmänna ekonomiska myndigheterna mellan sig i proportion till sin respektive parlamentariska styrka. Det ledde till en maktindelning och gav varje parti möjlighet att fungera som motvikt gentemot det andra. Beslut fattades bakom slutna dörrar i koalitionen kommittéer, och parlamentet blev en meningslös diskussionsklubb där omröstningar var förutbestämda och partierna blockröstade.⁷⁵

De två första skikten är de som har kontrollerat den österrikiska politiken under efterkrigstiden och det är samspelet och dominansen av dessa skikt och deras politiska partier som är av intresse för att förstå FPÖ:s framgångar i den österrikiska politiken menar Riedlsperger.⁷⁶ VdU (som senare genom sammanslagning med andra intressen blir FPÖ) bildas som ett alternativ till de andra två partierna 1949 med tanken att återskapa det tredje skiktets traditionella liberalism.⁷⁷ När de utestängda s.k. nazisympatisörerna återfår sina politiska rättigheter 1949 bildas VdU och deras kritik mot SPÖ och ÖVP appellerar många och man lyckas mobilisera proteströster. I valet samma år fick VdU 11.9% av rösterna. Varför man lyckades mobilisera en så stor del av väljarkåren beror till viss del på upphörandet av *verbot*-lagen, men Riedlsperger menar också att många av dem som återfått sin rösträtt inte representerades av vare sig SPÖ eller ÖVP:

Dessutom fanns det många inom bonde – och medelklassen som aldrig fläckats av något samre med nazismen, men som varken kunde stödja det alltjämt starka katolska ÖVP på grund av religiösa skäl, eller SPÖ på grund av dess socialistiska ekonomiska – och sociala strävanden och dess program som nominellt fortfarande var marxistsikt. Till dem kan läggas de etniska tyskar som fördrivits från sina hem i det sönderfallande Habsburgska imperiet efter 1945, eftersom de uppskattat anslutningen till tredje riket, och som nu betraktades med misstänksamhet också i Österrike. Slutligen fanns det veteraner från *Wehrmacht* som inte haft någon politisk koppling till NSDAP men som upplevde att de behandlades som praktiskt taget kriminella av en regering som var angelägen om att stå på god fot med de allierades ockupationsstyrkor.⁷⁸

VdU, senare FPÖ, får rollen som ett protestparti i den österrikiska politiken. Det är hela tiden delat i två läger och när Haider kommer till makten 1986 är hans falang i minoritet.

⁷⁵ Riedlsperger, 2004: 74

⁷⁶ Ibid. 2004: 70

⁷⁷ Ibid. 76

⁷⁸ Ibid. 75-76

Vid denna tidpunkt är inte FPÖ ett radikalt högerpopulistiskt parti, men som vi kommer att se nedan kommer det under Haider's ledning att utvecklas till en av de mest framgångsrika RHP-partierna i Västeuropa och nå sin kulmen i det österrikiska valet 1999.

4 Analys

4.1 Politiska kategorin

De politiska systemen har utvecklats på olika sätt i olika nationer runt om i Europa. Lijphart visar att Österrike sänkte tröskeln för representation till det nationella parlamentet från 8.5% till 3.3% 1971.⁷⁹ Lijphart beskriver att spärren för att komma in i det österrikiska parlamentet sjunkit drastiskt med det nya systemet och detta stämmer också väl överens med Jackman och Volperts slutsatser att det är lättare för RHP-partier att få tillträde det konventionella partisystemet om tröskeln är låg.⁸⁰ Detta gör att tidigare forskning som visat att sambandet mellan proportionella valsystem, låg tröskel för representation i det nationella parlamentet och RHP-partiernas framgångar i Västeuropa stämmer väl in på Österrike och FPÖ.

Det finns två typer av FPÖ, ett före och ett efter Haider. Mellan 1956 och 1986 var FPÖ inget betydelsefullt parti i den Österrikiska politiken och man framställde sig självt som folkets vakthund.⁸¹ När Haider tillträder kan inte FPÖ kategoriseras som ett RHP-parti men under 1990-talet blir politiken och Haider's utspel, både officiellt och inofficiellt allt mer radikalt högerpopulistiska.⁸² I en undersökning som genomfördes 1995 var den viktigaste frågan för FPÖ-väljaren att rösta på partiet: ”Eftersom FPÖ skoningslöst avslöjar missförhållanden och skandaler”.⁸³ Detta är i sin tur en effekt av att FPÖ på ett effektivt sätt varit en del i processen att stigmatisera Österrikiska politiker och helt enkelt varit med och skapa ett missnöje som man sedan utnyttjat.⁸⁴

⁷⁹ Lijphart, 1994: 33

⁸⁰ Jackman och Volpert, 1996

⁸¹ Riedlsperger, 2004

⁸² Det finns många exempel på detta. FPÖ tar form som ett RHP-parti runt 1990 då Haider börjar med olika typer av radikalt högerpopulistiska utspel. Ett av dessa var när FPÖ i valet 1990 använde slagord som ”Wien får inte bli Chicago”. Med detta menade man att många invånare i storstadsområden upplevde att skolorna var överfulla, att lönerna sänktes snarare än höjdes, och att även språk och kultur hotades av utlänningar (Riedlsperger, 2004: 85-86)

⁸³ Riedlsperger, 2004: 88

⁸⁴ Det finns flera exempel på detta. I valkampanjen 1999 var en huvudkritik ”... emot favoritism, nepotism, korruption, ineffektivitet, och slöseri med skattemedel ... Partiet hänförde problemet till en regering som domineras av samma partier sedan 1945 och framförde med emfas behovet av förändring.” (Riedlsperger, 2004: 89-90)

Jag menar att detta till stor del har möjliggjorts p.g.a. *proporz-systemet*. FPÖ har så att säga på ett effektivt sätt varit med och format en negativ idé om den konventionella österrikiska politiken och vunnit många röster på att aktivt skapa och återskapa denna struktur. 1999 motiverade 65 procent av FPÖ:s väljare att de röstade på partiet för att det avslöjade politiska skandaler och korruption.⁸⁵

Kitschelt menar att RHP-partier är beroende av att en del av medborgarna är missnöjda med den traditionella politiska höger - vänster skalan, och har lågt förtroende för de konventionella politiska partierna och dess representanter.⁸⁶ Finns det ett starkt stöd för de traditionella politiska partierna och tydliga politiska alternativ är det svårt för högerpopulistiska partier att få ett genomslag.⁸⁷ I Österrike har det uppstått ett sådant missnöje och detta kan tolkas som en konsekvens av SPÖ-ÖVP hegemonin. Österrike har i och med detta inte haft en politisk mångfald. ”Med undantag för en treårig koalition mellan SPÖ och det av Seger ledda FPÖ (1983-86), hade den andra republiken alltid styrts av SPÖ (1970-1983), ÖVP (1966-1970) eller en koalition mellan båda (ÖVP-SPÖ 1945-1966); SPÖ-ÖVP 1970-1983).”⁸⁸ I Österrike kunde FPÖ skapa en politik som byggde på att ”vakta” de konventionella partierna då dessa ofta regerade tillsammans, samtidigt som det fanns inga tydliga politiska alternativ. Under senare år har man fångat upp de valkretsar som inte var nöjda med den konventionella politikens organisering gentemot det postmoderna samhället. Detta blev extra tydligt när de traditionella skikten löstes upp allt mer och partiidentifikationen gentemot sina föräldrars parti/skiktillhörighet sjönk.

Den politiska höger - vänster skalan krymper enligt viss forskning och detta ges i uttryck genom att partier rör sig mer mot mitten och utvecklar en s.k. catch-all metod för att få röster⁸⁹. Ignazi menar att de konservativa partierna anslog nya ämnen på den politiska dagordningen. Dessa var bland annat: ”immigration, national identity, and security...”⁹⁰

⁸⁵ Ignazi, 2003: 119

⁸⁶ Rydgren, 2003, McGann och Kitschelt, 2005

⁸⁷ Kitschelt, 1995

⁸⁸ Riedlsperger, 2004: 90

⁸⁹ Bäck & Möller menar att de gamla masspartierna (partier med stora medlemsantal och trogna väljare i val efter val) har blivit tvungna att ändra strategi för att locka väljare. Dessa partier bukar benämnas som catch-all partier där ambitionen inte är att få medlemmar till ett parti eller trogna väljare utan får så många röster som möjligt i det val som är inom en synbar framtid. Bäck & Möller menar att ”vetskapen om att opinionen är lättroblig och instabil gör partierna mindre motiverade att satsa på långsiktig och interaktiv opinionsbildning. I stället tar kortsiktiga utspel – inte sällan med populistiska förtecken – överhanden (2001: 244-45); se också Jackman och Volpert, 1996

⁹⁰ Ignazi, 2003

Men man fullföljde aldrig sina politiska initiativ, samtidigt som en valkrets tog dessa frågor till sig och gjorde dem väldigt viktiga för dem.⁹¹ Detta stämmer väl överens med den Österrikiska politiska miljön och de österrikiska medborgarnas syn på sina politiker. Synen på den tyska, och senare Österrikiska nationen och nationaliteten har alltid varit stark i Österrike. Till skillnad från många andra europeiska länder har det alltid funnits en negativ attityd gentemot invandrare. Men i och med att detta inte varit en politisk norm, att uttrycka främlingsfientliga åsikter och en främlingsfientlig politik, fanns det en lucka i den konventionella österrikiska politiken. Denna lucka har FPÖ fyllt ut med råge under 1990-talet. Samtidigt som man har varit en flitig agent som har påverkat strukturen på ett sådant sätt att det är acceptabelt att hysa denna typ av åsikter om etniska minoriteter, immigration och invandring. Ett exempel på detta är kampanjskyltarna för FPÖ som bland annat satt upp i Wien i september med uppmaningen att stoppa: ”over-foreignization” och ”asylum abuse”.⁹² Detta ger oss en förståelse av att politiska förklaringar som visar på vikten av lågt förtroende för politiker och RHP-partiernas framgång verkar korrekt i och med FPÖ:s framgångar och de konventionella Österrikiska partiernas relativa misslyckande i att behålla sina väljares förtroende. Jag menar att det politiska systemet som sådant inte behöver påverkas av samhälliga förändringar men förtroendet till politiker och stödet för de konventionella politiska partierna är här av större vikt i relation till den postmoderna samhällstrukturen; samtidigt så är det en viktig förutsättning för RHP-partierna att det finns ett proportionellt valsystem och en låg tröskel.

De ekonomiska och socioekonomiska strukturerna i samhället är, menar jag, också av vikt att studera för att förstå detta fenomen. Politiska preferenser har blivit ett individuellt val, den traditionella partiidentifikationsväljaren håller på att ersättas av sakfrågeväljaren.⁹³ Kitschelt menar att övergången från en fordistisk till en post-fordistisk ekonomi är en bidragande faktor till att människors politiska preferenser förändras.⁹⁴ Detta kan i sin tur förstås som att människor söker efter andra politiska alternativ och detta är precis vad högerpopulistiska partier, som vi har sett och kommer att se, kan erbjuda.

⁹¹ Ignazi, 2003: 203-204

⁹² ter Wal, 2002: 157

⁹³ Ignazi, 1992: 4

⁹⁴ Kitschelt, 1995

4.2 Ekonomiska kategorin

Det som många författare kallar för globaliseringen ställer nya krav på nationers nationella ekonomier och deras arbetsmarknad.

...analysis of individual-level survey data has shown that, while the electoral base of the new far right is broad, the traditional middle class and semi-and unskilled workers-group that face ostensible risks to income and employment and challenges to traditional values, institutions and social status in the wake of globalization-disproportionally support radical right-wing ... parties.⁹⁵

Ignazi visar att de väljargrupper som ökat mest mellan valet 1995 och 1999 är män mellan 18-29 år (+8%), ensamföretagare (+6%) och arbetare (blue-collar) (+20%).⁹⁶

Enligt Eurobarometern 52 är 62 % av österrikarna rädda för att jobben ska flytta utomlands samtidigt som Österrike hade en av de lägsta arbetslöshetssiffrorna inom EU 1999.⁹⁷ Den nya ekonomin skapar nya förutsättningar men också nya krav på politiken i takt med att staterna blir mindre autonoma och mer beroende av omvärlden som en effekt av globaliseringen.⁹⁸

Detta tar sig i uttryck på flera olika sätt; en negativ konsekvens av detta enligt Swank och Betz är följande:

”Globalization of markets, however, generates losses and new economic insecurities for some occupational strata and sectors ... Together, trade capital mobility and immigration of workers may contribute to the decline in the relative wages and employment of increasing numbers of low-skilled workers.”⁹⁹

Esping-Andersen¹⁰⁰ och Kriesi¹⁰¹ menar att en effekt av denna globalisering är att arbetsmarknaden förändras till att bli mer flexibel. Detta som en effekt av att företagen är intresserade av att göra en så hög vinst som möjligt samtidigt som produktionsmöjligheterna och dess kostnader kan påverkas i hög grad genom att flytta tillverkning och administration till andra delar av världen.

⁹⁵ Swank and Betz, 2003:216, Kitschelt, 1999, Ignazi 2003

⁹⁶ Ignazi 2003:114

⁹⁷ Eurobarometer 52, 2000

⁹⁸ Swank och Betz, 2003:219

⁹⁹ Swank och Betz, 2003: 220

¹⁰⁰ 1999

¹⁰¹ 1999

Flexibiliteten kan översättas till att det måste vara lättare att anställa och avskeda medarbetare för att följa ekonomins tendenser samtidigt som det kan vara mer lönsamt att lägga ner produktionen i ett Västeuropeiskt land och flytta hela tillverkningen till andra delar av världen.

Vinnarna och förlorarna i denna övergång till ett mer postindustrialiserat samhälle kan sammanfattas följande:

Central to post-industrialization is the growth of an array of public and private sector administrative, technical and professional positions in the business, financial, social and personal service sectors ... the traditional 'fordist' labour force has given way to highly skilled and well trained 'post-fordist' workforce, working in smaller and more dispersed production units ... These workers, together with highly educated service sector workers and higher-level public and private sector managers and administrators, constitute the economic beneficiaries of postindustrialization.¹⁰²

Vinnarna i detta postindustriella samhälle tillhör således inte den radikala högerpopulistiska väljarkåren på samma sätt som lågutbildade arbetare, ensamföretagare och andra "förlorare". I Österrike har välutbildade tjänstemän och andra grupper som nämns ovan minskat som väljargrupper sedan senaste valet som hölls 1995.¹⁰³ Detta stämmer inte så väl med Kitschelts tes att "the winning-formula" mobiliserar olika sociala grupper. Istället visar undersökningar gjorda vid valet 1999 att FPÖ lyckats mobilisera förlorarna, den s.k. arbetarklassen (blue-collar) som ökade 20 % mellan 1995 och 1999, samtidigt som välutbildade tjänstemän minskade med 12 % mellan 1995 och 1999.¹⁰⁴ De som inte kan anpassa sig till den flexibla arbetsmarknaden väljer FPÖ i större utsträckning samtidigt som vinnarna, de som har god kompetens och lättare kan konkurrera på den nya postfordistiska arbetsmarknaden blir de som väljer att rösta på FPÖ i mindre utsträckning.¹⁰⁵ Upplevelsen arbetslöshet, liksom att rösta på RHP-partier, tenderar att vara sammankopplade med negativa attityder gentemot minoritetsgrupper i samhället.¹⁰⁶ FPÖ använder sig av slogans som "Austria first" och "Right to our homeland."¹⁰⁷ En avgörande variabel för att förstå och förklara rasism och xenofobi är som vi sett ovan anställningsstatus.¹⁰⁸

¹⁰² Swank och Betz, 2003: 226

¹⁰³ Ignazi, 2003: 114

¹⁰⁴ Ibid. 114; med medelklass menar jag här grupperna "white-collar" (-5 %) samt "civil servants" (-7 %)

¹⁰⁵ Swank och Betz, 2003

¹⁰⁶ Merkl, 2003: 115

¹⁰⁷ ter Wal, Jessika, 2002: 161

¹⁰⁸ Merkl, 2003

Merkel menar att anställningsstatus är av sådan vikt då ens arbete är en viktig länk till flera identitetsfaktorer som t.ex. ”social recognition, locus of control, sense of worth etc.”¹⁰⁹ Det kan tolkas som att FPÖ utnyttjar den struktur som har uppkommit genom den nya, postindustriella arbetsmarknaden, där immigranter påstås konkurrera med de etniska österrikarna om de arbeten som finns. Det FPÖ gör är att man skapar en idé om att invandrare konkurrerar ut de som egentligen ska ha arbetena, det vill säga infödda österrikare.

Precis innan valkampanjen 1999 föreslog Haider att invandrare som varit arbetslösa i mer än tre månader skulle utvisas. Något som också blev en valfråga baserat på den höga arbetslösheten bland ”utlänningar”.¹¹⁰ På samma sätt beskyller FPÖ politikerna, som är en del av etablissemanget, för att de inte bryr sig om sina väljare. Haider fördömer bland annat regeringen, i ett tal strax innan valet 1999, för att ge skattemedel till terrorister, arbetsskyggt sludder och våldsbenägna tidningar.¹¹¹ Jag menar att detta får som effekt att förtroendet för den konventionella politiken hos FPÖ: s nyckelvalkretsar minskar ännu mer. Det näst vanligaste motivet att rösta på FPÖ är att de ”kämpar för sparande och emot missbruk av socialvården”.¹¹² FPÖ blir det parti som bäst lyckas övertyga de nya förlorarna att de är deras parti. Detta blir än mer tydligt när man finner att de österrikiska medborgarna har en av EU: s sämsta tilltro till den framtida arbetsmarknaden näst efter tyskarna i en mätning som gjordes 1999.¹¹³ Samma år gör FPÖ arbetslösheten till en nyckelfråga i valet. FPÖ lyckas med andra ord påverka den strukturella synen på arbetsmarknaden där de som borde lyckas bra och ha jobb inte har det. Arbetslöshetsfrågan blir en röstvinnare samtidigt som Österrike har ett av Europas lägsta arbetslöshetstal (4.1%).¹¹⁴

FPÖ: s största väljargrupper är ensamföretagare, bönder, pensionärer samt arbetare och dessa grupper är väldigt känsliga för denna postindustriella utveckling. FPÖ utnyttjar den ekonomiska utvecklingen i Europa genom att mobilisera väljare som för det första inte har ett stort förtroende för sina politiker. Som jag tolkar det beror detta missnöje till stor del på den nya ekonomiska ordningen som skapar nya, oftast sämre förutsättningar, för dem som arbetar i produktionsbaserade sektorer, och för det andra genom att utnyttja den ekonomiska ovissheten och genom detta spä på rädslor som FPÖ sedan hävdar att de kan råda bot på.

¹⁰⁹ Merkl, 2003:120-21

¹¹⁰ Riedlsperger, 2004: 89

¹¹¹ Ibid. 87

¹¹² Ibid. 88

¹¹³ Eurobarometer 52, 2000: 8-9

¹¹⁴ Ibid. 2000: 7

Swank och Betz menar att en universell välfärdsstat är den bästa medicinen för att motverka dessa typer av utvecklingar. De visar i sin undersökning att rigorösa välfärdssystem med finmaskiga sociala skyddsnät gör att intresset för radikala högerpopulistiska partier är lägre.¹¹⁵ Detta är inte fallet i Österrike och detta möjliggör för FPÖ att mobilisera många missnöjda väljare som håller på att marginaliseras bort från samhället, eller snarare deras upplevelse av detta.

4.3 Socioekonomiska kategorin

Idén att det postmoderna samhällets förlorare utvecklar en högre grad av främlingsfientlighet och politikerförakt än andra, vinnande grupper, och därmed utvecklar högerpopulistiska preferenser är som vi har sett rådande i forskningsläget. Det verkar också som att det är beskaffat på detta sätt. Ignazi menar att RHP-partierna har utnyttjat den postmoderna utvecklingen genom att fokusera på *värden*.

...the same process that fostered the leftward post-material value set mobilized the rightward 'non-material' value set ... The underground change in value priority, which we have labelled a 'silent counter-revolution', found its effective and authentic interpreters only when new political entrepreneurs in tune with these non-material rightward demands emerged by exploiting a favourable structure of opportunities.¹¹⁶

Värden som nationen, och då implicit eller explicit forma en idé om den nationella homogeniteten och invändningen mot globalisering och internationaliseringen av den nationella ekonomin och arbetsmarknaden mobiliserar vissa väljargrupper. Grupper som ensamföretagare ser detta som en viktig fråga då de oftast är negativa till globaliseringen, på grund av konkurrens.

Konkurrensen på arbetsmarknaden, samt kraven på att lyckas med materiella värden mätt som en effekt av konsumtionssamhället, skapar nya problem. I synnerhet för dem som inte har ekonomisk eller materiell trygghet. Detta skapar en otrygghet som på gräsrotsnivå tar sig i uttryck i högerpopulistiska preferenser.¹¹⁷ Betz menar att denna övergång utmärks av upplösning, fragmentering och differentiering som i sin tur är resultatet av individualisering.

¹¹⁵ Swank och Betz, 2003

¹¹⁶ Swank och Betz, 2003

¹¹⁷ Jackman & Volpert, 1996: 504

Här kan man tolka Betz resonemang som att den nya post-industriella ekonomin till viss del slagit ut kollektiva identiteter och detta har skapat ett mer individbaserat samhälle.¹¹⁸ Ett exempel på detta kan vara nedgången i antalet medlemmar hos fackförbund och traditionella politiska förbund under de senaste 15-20 åren.¹¹⁹ Istället har vi bytt dessa kollektiva identiteter till kontextuella identiteter, vilket innebär att det blir allt mer komplicerat att förstå sin grupptillhörighet genom t.ex. ens klass, istället så identifierar man sig med den kontext, den verklighet som man befinner sig i dels som en konsekvens av skiktens relativa upplösning. Den samhälliga förändringen har med andra ord lett till en ökad flexibilitet och individualisering som en effekt av övergången till ett post-industriellt samhälle.¹²⁰ Detta möjliggör för FPÖ att mobilisera väljare i och med att de erbjuder en gemenskap, den Österrikiska! Och den som inte hänger med i denna nya postmoderna utveckling, vars fundament blivit kontextuella identiteter blir FPÖ: s väljare.

I Österrike har FPÖ mobiliserat väljare med dessa frågor. En av deras viktigaste frågor i valet 1999 var arbetslösheten:

I enlighet vad gällde partiets ståndpunkter vad gällde invandringen och kraven på sänkta offentliga utgifter, hade Haider redan före valrörelsen föreslagit att utlänningar som varit arbetslösa mer än tre månader skulle utvisas ur Österrike. FPÖ tog fasta på en rapport om rekordhög arbetslöshet bland utlänningar och gjorde detta till en kampanjfråga...¹²¹

Jag tolkar detta som ett av många argument att rösta på FPÖ: Om man inte har något jobb/är osäker på om man får behålla det. Samtidigt som vi sett att många av FPÖ: s potentiella väljare utvecklar xenofobi i större utsträckning än andra grupper. Därmed lyckas FPÖ att bygga upp ett handlingskraftigt program med både förklaringar och lösningar manifesterade i den radikala högerpopulistiska ordningen.¹²²

Jörg Haider, FPÖ: s tidigare partiordförande uttryckte följande angående materiell trygghet, arbetslöshet och invandring:

In Graz we ... met a mother, who has given birth to eleven children, has raised them and lives today with 3.792 Shilling. How should this mother understand the world in Austria,

¹¹⁸ Betz, 1993

¹¹⁹ Bäck & Möller, 2001

¹²⁰ Rydgren, 2003

¹²¹ Riedlsperger, 2004: 89

¹²² Se diskussion om detta i avsnittet begrepp och definitioner

when she reads in the newspaper that in St. Pölten an illegal Albanian, who lives there with his two children and his wife, receives per month 12.700 Shiling from the social service? How should this woman understand that? This is what we want to tell the people. It is not the issue, so to say, to forbid the foreigners a payment, but the issue is finally to think about the Austrians. First we have to take our own people seriously; first we have to pay due respect to our people. And therefore one can only say to the future government, whatever it may look like: worry more about the own people, otherwise the voter will not worry about you anymore, otherwise democracy will slowly become a farce (Jörg Haider, speech at the launch of the election campaign 11.9.99, Klagenfurt)¹²³

Detta tal är en av många exempel på hur FPÖ arbetar för att tydliggöra att det finns en samhällig struktur som måste förändras. Den rådande strukturen, där en invandrarfamilj får en högre ersättning än en ensamstående mamma står som en metafor för hur dåligt Österrike fungerar med den nuvarande politiken.

Hainsworth menar att denna utveckling är tydlig då man genomfört empiriska undersökningar angående RHP: s framgångar. Dessa har visat att många som är utsatta för den nya ekonomins baksidor anser att invandrare kommer till deras land, tar deras arbeten, lever likt parasiter på deras välfärd finansierad av deras skattepengar, begår brott och gör vardagen mindre trygg.¹²⁴ Detta är ett fenomen som flera forskare tar upp, många menar idag att invandringsfientlighet och xenofobi, som ofta uttrycks i FPÖ: s politik är deras absolut viktigaste fråga som de kan mobilisera väljare kring.¹²⁵ Hainsworth menar att de högerpopulistiska partiernas viktigaste frågor är lag och ordning, trygghet på gatorna, en stark nationell identitet. Eller frågor som rör restriktiv immigrationspolitik, idén om en stark stat, kritiken mot globalisering, negativ särbehandling av immigranter (t.ex. att de inte skall få ta del av välfärdssamhället, s.k. välfärdschauvinism).

Without doubt, immigration politics and welfare chauvinism have been important vote-winners for the extreme right... various studies reveal the extreme right voter be more of a pessimist than an optimist" ... Unsurprisingly, then, unemployment and insecurity (in a broad sense) have been particularly vote-winning themes for the extreme-right parties.¹²⁶

¹²³ Citatet är hämtat från ter Wal, 2002: 161

¹²⁴ Hainsworth, 2000

¹²⁵ Wodak och Pelinka, 2002, Ignazi, 2003, Riedlsperger, 2004

¹²⁶ Hainsworth, 2000:4, 13, 14

Här kan man förstå det som att invandringen i sig inte påverkar högerpopulistiska preferenser.¹²⁷ Jag tolkar det som att en negativ syn på invandring och på invandrare är en röstvinnande fråga för RHP-partier. Detta stämmer väl i relation till FPÖ: s politik som systematiskt arbetade för att skapa en vi – dom relation mellan österrikare och invandrare inför valet 1999.

FPÖ mobilisera väljare, baserat på den socioekonomiska kategorin, genom att propagera för att samhället är allt mer otryggt och mångkulturellt och att detta beror på en oduglig regering. De framkallar också en negativ syn på arbetsmarknaden för de som arbetar inom tillverkningsindustrin, är ensamföretagare eller andra branscher som är utsatta för internationaliseringen. Detta knyts liksom samman i idén om att alla negativa konsekvenser beror på immigrationen och invandrare i största allmänhet. Där det största hotet är att en integrationsprocess skall leda till att den homogena österrikiska majoriteten skall upplösas mer än vad som är fallet idag. Den s.k. etno-pluralistiska doktrinen. Att det blivit så beror på att etablissemangen, som FPÖ anser sig själva stå utanför, har misslyckats att skapa ett Österrike för österrikarna.

Detta är mycket intressant i och med att RHP-partierna lyckas ta röster från olika typer av partier, i Österrike lyckas man ta väljare från både det första skiktet (socialisterna), och det andra skiktet (de konservativa). Den högerpopulistiska väljarkåren består med andra ord av både höger - och vänster väljare, även om valet 1999 visar att FPÖ tappat allt fler samhälliga grupper¹²⁸, samtidigt som de vunnit mycket mark hos andra grupper.

Kitschelt menar att FPÖ lyckats bra i Österrike då de lockat väljare från både höger och vänster. De lockar till sig högerväljarnas röster genom att stå för en marknadsliberal ekonomisk politik; och arbetarnas stöd på grund av partiets och dess tidigare partiledare Jörg Haiders negativa inställning till invandrare¹²⁹. Kitschelts teori går ut på att det finns ideala partier, det som gör dem ideala är kombinationen av en marknadsliberal - och främlingsfientlig politik,¹³⁰ och därmed lockar väljare från olika klasser, eller väljargrupper.

¹²⁷ Rydgren, 2003: 30-34

¹²⁸ Ignazi visar att både bönder, tjänstemän, byråkrater (civil servants), och högutbildade, för att nämna de mest markanta nedgångarna i olika grupper som tidigare stöttat FPÖ; 2003: 115

¹²⁹ McGann och Kitschelt, 2005

¹³⁰ McGann och Kitschelt, 2005

FPÖ passar bra in i denna bild så till vida att man har lyckats mobilisera väljare från olika samhällskikt, men som vi också sett har stödet för FPÖ sjunkit ganska mycket hos de väljargrupper som har karakteriserats som vinnarna. För att Kitschelts teori skall kunna förklara framväxten av RHP-partier så måste också miljön vara mer eller mindre ideal, och det anser jag stämma bra in på Österrike. Kitschelt menar att det finns en större RHP – valkrets i Österrike, det finns fler grupper som är intresserade av kombinationen marknadsliberalism – och främlingsfientlighet. Samtidigt som även Kitschelt uppmärksammar att medelklassen – och den övre medelklassen röstar på FPÖ i allt mindre utsträckning. Detta uppmärksammas också av Luther som visar att även om medelklassens stöd minskat så har den totalt, över tid, ökat. Mellan 1986-1999 ökade stödet totalt med 17 % för FPÖ. Den största ökningen var hos ”blue-collar skilled” från 11-48 (+37 %), ”Blue-collar un/semi skilled” från 8-45 (+37 %), gällande hos den s.k. medelklassen såg ökningen ut följande ”civil servants/public service” 9-20 (+11 %), ”white collar” 13-22 (+9 %).¹³¹ För att sammanfatta detta anser jag att FPÖ lyckats mobilisera olika typer av väljargrupper. De har framförallt lyckats vinna över ”arbetarklassen” på sin sida, samtidigt som de inför valet 1999 förlorade en del av sina väljare inom medelklassen och övre medelklass. Detta stämmer också väl med den övriga analysen som visat att det framförallt är det postindustriella samhällets förlorare som mobiliserats av FPÖ inför valet 1999.

5 Slutsats

I denna undersökning har jag visat att FPÖ på ett framgångsrikt sätt lyckats utnyttja de samhälliga omvälvningar Österrike har genomgått de senaste decennierna och framförallt då de senaste 15 åren. Min slutsats är att FPÖ lyckades så bra i och med att de kunde utnyttja det rådande samhällsklimatet framgångsrikt samt att de gynnades av det österrikiska politiska systemet. De lyckades appellera olika väljargrupper, men framförallt det postmoderna samhällets förlorare. Analysen har delats upp i tre delar, där jag studerat olika områden som är mer eller mindre sammanflätade. Det är också detta som är mitt bidrag till forskningsläget då jag har visat att man genom tre olika analytiska kategorier kan skapa en större förståelse för detta fenomen. De tre kategorierna kan var för sig inte förklara RHP-partiernas framgångar, men tillsammans skapar de en grund för förståelse av fenomenet:

¹³¹ Luther i Merkl, 2003; 195

1) Det politiska systemet i Österrike stämmer med teorin att RHP-partier gynnas av ett proportionellt valsysteem med en låg tröskel för att nå framgång. Man kan också förstå det som att FPÖ har lyckats bra då det finns en partikonvergens i Österrike med få politiska alternativ samtidigt som folket skriker efter just detta p.g.a. proporz-systemets struktur.

2) FPÖ utnyttjar den ekonomiska utvecklingen i Europa för att mobilisera väljare. Jag har visat att de lyckats med detta p.g.a. att en stor andel av de österrikiska väljarna har lågt förtroende för sina politiker. Jag har tolkat det som att detta missnöje beror på den nya postindustriella - ekonomiska ordningen. Denna undersökning har visat att den postindustriella ordningen skapar nya - oftast sämre förutsättningar - för dem som arbetar – eller är utbildade i det moderna, inte post-moderna arbetsklimatet. Dessutom utnyttjar FPÖ den ekonomiska ovissheten och spär på rädslor som de sedan hävdar att de kan råda bot på.

3) Analysen från den socioekonomiska kategorin, visar att FPÖ har mobiliserat stora väljargrupper genom att de nådde fram till väljare i frågor som andra partier misslyckats med. Detta var frågor som gällde den österrikiska nationaliteten och nationskänslan. Frågor som inte var politiskt korrekta för andra partier att mobilisera väljare på. FPÖ lyckades mobilisera sina väljare på negativa attityder och budskap gentemot invandrare. Dessa byggde ofta på anti-pluralism som i grunden gick ut på att det österrikiska folkets problem berodde på invandrarna och lösningen på detta problem var att inte göra invandrarna till en del av den österrikiska gemenskapen, inte en del av den nationella identiteten.

Sammanfattningsvis har min studie av FPÖ skapat en större förståelse för partiets framgång i valet 1999, vilket var det primära syftet. Dessutom visar resultatet av min undersökning att analyser av RHP-partier bör studeras med olika perspektiv. Slutsats två blir med andra ord att studiet av dessa partier – komparativt - eller på enskilda länder mycket väl kan genomföras på detta sätt.

5.1 Vidare forskning

Mina slutsatser kan användas till att vidareutveckla teoretiska modeller eller analyscheman för att studera detta fenomen djupare, på andra nationer eller i komparativa studier. Att använda mig av en metod som man kan applicera på andra fall var även en del av mitt syfte. Mina slutsatser kan dock inte användas generaliserande för att förklara andra RHP-partiers framgång eller misslyckande.

5.2 Avslutande diskussion

Det är alltid lika spännande som frustrerande att behandla komplexa problem som detta. Politik är ofta komplext. Därför leder sällan underökningars slutsatser till revolutionerande paradigmskiften i det statsvetenskapliga fält som man verkar i. För att förstå fenomenet radikala högerpopulistiska partier kommer det aldrig att vara tillräckligt att använda sig av en eller ett par oberoende variabler - eller att studera några få egenskaper hos väljare - eller det politiska systemet. Dessa sammanflätas istället till en komplex uppsättning som är helt omöjlig att överskåda och kontrollera. Interrelationen mellan medborgarna och politiken kan skapa underverk på samma sätt som de kan undergräva dessa demokratiska ideal som kan skapa det underbara: En väl fungerande demokrati. Detta fenomen har – och kommer alltid att studeras. Österrike var på sätt och vis en väl fungerande demokrati efter valet 1999, folket lade sina röster och detta fick som konsekvens att FPÖ kom till makten, folkmakten. Jag har försökt att visa att detta inte behöver ske. Partier som FPÖ har i allra högsta grad rätt att finnas på den politiska kartan. Men varje röst som de vinner är ett demokratiskt misslyckande. Det är därför vi måste fortsätta att studera dessa typer av partier – De undergräver praktiskt taget alla demokratiska principer och vill bygga ett demos som är isolerade ifrån andra demos. Vi måste istället arbeta för att alla individer har samma chans och samma rättighet att tillhöra den medborgerliga definitionen och detta kan enbart möjliggöras om partier som FPÖ anses lika förkastliga som de antidemokratiska ideal vi har sett svepa över Europa och världen tidigare, och fortfarande ser uttrycks varje dag - i både Sverige, Europa och Världen. Om vi vill kan vi förändra världen, på samma sätt som FPÖ: s väljare har gjort, men vi kan lägga vår energi på att göra något bra istället. Om vi vårdar det som vi gemensamt byggt upp, en samhällbyggnation som grundar sig i den breda massans politik. Med grundfundament som alla individers lika rättigheter och skyldigheter att vara en del av just den medborgerligheten som partier som FPÖ försöker definiera om till något det aldrig har varit. Makten utgår från folket om vi väljer att bruka denna makt, låt oss lära av Österrike och bruka vår makt med andakt, inte missbruka den.

Källförteckning

Archer, Margaret Scotford, 1995. *Realist social theory: the morphogenetic approach*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1995.

Betz, Hans-Georg, 1990. *The New Politics of Resentment: Right-wing Populist Parties in Western Europe*. I *Comparative Politics*, Vol.25, Issue. 4 (1993), 413-427.

Bäck, Mats & Möller, Tommy, 2001. *Partier och organisationer*. Nordstedts Juridik, Stockholm

Denk, Thomas, 2002. *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*. Lund: Studentlitteratur, 2002

Eatwell, Roger, 2003. *Ten Theories of the Extreme Right*. I *Right-Wing Extremism in the Twenty-first century*. Merkl, Peter, m.fl. red. 2003. Frank Cass, London

Eckstein, Harry, 1992. *Regarding Politics; Essays on Political Theory, Stability and Change*. University of California Press. Los Angeles

Esping-Andersen, Gösta, 1999. *Politics without Class: Postindustrial Cleavages in Europe and America*. I *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*. Herbert Kitschelt (Red) M.fl. Cambridge University Press

Eurobarometer nr. 52, 2000. European Commission, Brussels

Flyvbjerg, Bernt. 2003/2004. *Fem missförstånd om fallstudien*. I *Statsvetenskaplig tidsskrift*, Årgång 106, nr. 4, Sid. 185-206. Lund

Hainsworth, Paul, Red. 2000. *The Politics of the Extreme Right; From the Margins to the Mainstream*. Pinter, London and New York

Ignazi, Piero, 1992. *The Silent Counter-revolution; Hypotheses on the emergence of Extreme Right-Wing Parties in Europe*. I European Journal of political Research, Vol. 26, issue 4, P. 501-521

Ignazi, Piero, 1997. *The extreme right in Europe: A Survey*. I The Revival of Right-Wing Extremism in the Nineties. Frank Cass, London

Ignazi, Piero, 2003. *The development of the Extreme Right at the End of the Century*. I Right-Wing Extremism in the Twenty-first century. Merkl, Peter, m.fl. red. 2003. Frank Cass, London

Ignazi, Piero, 2003. *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford University Press

Jackman, W. Robert; Volpert, Karin, 1996. *Conditions Favoring Parties of the Extreme Right in Western Europe*. I British Journal of political Science, vol. 26, issue 4 (Oct. 1996), P. 501-521. Cambridge University Press

Kitschelt, Herbert, 1995. *The Radical Right in Western Europe: A comparative Analysis*. The University of Michigan Press.

Lijphart, Arend, 1994. *Electoral Systems and Party systems; A study of Twenty-seven Democracies 1945-1990*. Oxford University Press

McGann Anthony J & Kitschelt, Herbert, 2005. *The Radical Right in the Alps; Evolution of support for the Swiss SWP and the Austrian FPÖ*. I Party Politics, 2005, 11, 2, Mar, 147-171.

McUnulla, Stuart, 2002. *Structure and Agency*. I Theory and Methods in Political Science. Marsh. David och Stoker, Gerry (Red.) Palgrave Macmillian. New York. Second Edition

Merkl H. Peter, m.fl. Red. 1997. *The Revival of Right-Wing Extremism in the Nineties*. Frank Cass, London

Merkl H. Peter, 2003. *Stronger than Ever*. I Right-Wing Extremism in the Twenty-first century. Merkl, Peter, m.fl. red. 2003. Frank Cass, London

Newman, Isadore; Benz, R. Carolyn, 1998. *Qualitative-Quantitative research Methodology*. Southern Illinois University Press

Riedlsperger, Max. 2004. *Jörg Haider och det österrikiska "frihetspartiet": Uppgång och fall?* I Rydgren, Jens och Widfeldt, Red. 2004. *Från LePen till Pim Fortuyn; Populism och Parlamentarisk Högerextremism i Dagens Europa*. Liber, Lund

Rydgren, Jens, 2003. *Varför inte Sverige? Den radikala högerpopulismens relativa misslyckande*, I ARKIV, för studier i arbetarrörelsens historia. Sällskapet för studier i arbetarrörelsens historia, Lund

Rydgren, Jens och Widfeldt, Anders, Red. 2004. *Från LePen till Pim Fortuyn; Populism och Parlamentarisk Högerextremism i Dagens Europa*. Liber, Lund

Swank, Duane och Betz, Hans-Georg, 2003. *Globalization, the welfarestate and right-wing populism in Western Europe*. I *Socio-economic review*, issue 1, P. 215-245

ter Wal, Jessica, 2002. *Anti-Foreigner Campaigns in the Austria Freedom Party and Italian Northern League: The Discursive Construction of Identity*. I *The Haider Phenomenon in Austria*. Wodak, Ruth och Pelinka, Anton (red). Transaction Publishers. New Brunswick, New Jersey

Wilcox, m.fl. 2003. *Explaining National Variations in Support for Far Right Political Parties in Western Europe 1990-2000*. I *Right-Wing Extremism in the Twenty-first century*. Merkl, Peter, m.fl. red. 2003. Frank Cass, London

Yin, Robert K, 2003. *Case Study Research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, cop.